

Raport wyjaśniający do Konwencji Krajobrazowej

I. Źródła Konwencji

1. W marcu 1994 r., na kilka miesięcy przed 1 sesją plenarną Władz Lokalnych i Regionalnych Rady Europy (CLRAE), jej poprzedniczka - Stała Konferencja Władz Lokalnych i Regionalnych Europy - przyjęła rezolucję 256 (1994) na 3 Konferencji Regionu Morza Śródziemnego. W swoim dokumencie Stała Konferencja wezwała swego następcę, CLRAE, *"do sporządzenia, w oparciu o Kartę Krajobrazu Morza Śródziemnego - przyjętą w Sewilli przez Andaluzję (Hiszpania), Languedoc-Roussillon (Francja) i Toskanię (Włochy) - ramowej konwencji w sprawie zarządzania i ochrony krajobrazu naturalnego i kulturowego Europy jako całości"*.
2. Rok później, w odpowiedzi na 1 Konferencję Europejskich Ministrów Środowiska w Dobris w czerwcu 1991 r., Europejska Agencja Ochrony Środowiska opublikowała *"Europe's environment: the Dobris assessment"* - dogłębną analizę stanu i perspektyw dla środowiska naturalnego w Europie. Rozdział 8 dotyczy krajobrazu, a jego konkluzja wyraża nadzieję, że Rada Europy będzie odgrywać wiodącą rolę w opracowywaniu europejskiej konwencji o krajobrazach wiejskich.
3. W 1995 r. Światowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN) opublikowała raport *"Parki dla życia: działania na rzecz obszarów chronionych w Europie"* przy wsparciu, między innymi, szwedzkiej Agencji Ochrony Środowiska, holenderskiego Ministerstwa Rolnictwa, Planowania Regionalnego i Rybołówstwa, norweskiego Ministerstwa Środowiska, brytyjskiej Komisji Wiejskiej, niemieckiego Ministerstwa Środowiska, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Reaktorów Jądrowych, francuskiego Ministerstwa Środowiska oraz Funduszu World Wildlife (WWF). Tekst raportu popiera międzynarodową konwencję dotyczącą ochrony krajobrazu obszarów wiejskich w Europie, z udziałem Rady Europy.

4. W świetle tych zaleceń oraz rosnącego zapotrzebowania społecznego, CLRAE podjął decyzję o sporządzeniu projektu europejskiej konwencji krajobrazowej do przyjęcia przez Komitet Ministrów Rady Europy. We wrześniu 1994 r. CLRAE utworzył *ad hoc* grupę redakcyjną składającą się z członków Izby Władz Lokalnych i Izby Regionów CLRAE. Grupa ta spotkała się po raz pierwszy w listopadzie 1994 r. Zgodnie z zasadą konsultacji i udziału, do pracy w grupie zostało zaproszonych kilka międzynarodowych, krajowych i regionalnych organów i programów. Wśród nich znalazło się Zgromadzenie Parlamentarne i Dziedzictwo Kultury Komitetu Rady Europy (CC-PAT), Komitet Rady Europy ds. działań w zakresie różnorodności biologicznej i krajobrazowej (CO-DBP), Komisja Światowego Dziedzictwa UNESCO, Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (IUCN), Komitet Regionów i Komisja Unii Europejskiej oraz Biuro Paneuropejskiej Strategii Różnorodności Biologicznej i Krajobrazowej, a także regiony Andaluzji (Hiszpania), Langwedocji-Roussillon (Francja) i Toskanii (Włochy) .
5. W związku ze złożonością tematu i zróżnicowanym traktowaniem w prawie krajowym, grupa sporządziła, jako dokumenty przygotowawcze, pełną wersję projektu konwencji w języku nie-prawniczym oraz analizę porównawczą europejskiego prawa krajobrazowego. Celem badania było wyjaśnienie sytuacji prawnej i praktyk odnoszących się do ochrony, zarządzania i planowania krajobrazu w państwach członkowskich Rady Europy.
6. Ponadto, w swojej pracy grupa stale odnosiła się do istniejących krajowych i międzynarodowych aktów prawnych w tej dziedzinie. Obejmowały one Konwencję UNESCO dotyczącą Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego, Konwencję Ochrony Dziedzictwa Architektonicznego Europy, Konwencję o Ochronie Gatunków Dzikiej Flory i Fauny Europejskiej oraz Ich Siedlisk, Europejską Konwencję o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, wytyczne 95 (9) Komitetu Ministrów nt. zintegrowanej konserwacji krajobrazu kulturowego jako części polityki krajobrazowej oraz wytyczne 79 (9) Komitetu Ministrów nt. karty

identyfikacji i oceny w celu ochrony krajobrazów naturalnych, Kartę Krajobrazu Morza Śródziemnego, wytyczne WE nt. metod produkcji rolnej zgodnych z wymogami ochrony środowiska i krajobrazu, wytyczne WE nt. ochrony gatunków dzikiej flory i fauny i ich siedlisk, wytyczne WE nt. oceny wpływów na środowisko, oraz inne ważne krajowe, międzynarodowe i wspólnotowe instrumenty.

7. Ze względu na potrzebę demokracji oraz szczególny charakter, wielość i różnorodność walorów krajobrazowych i wymagań wobec krajobrazu, grupa robocza zwołała dwa przesłuchania w Strasburgu w ramach programu konsultacji w sprawie projektu konwencji. Pierwsze przesłuchanie odbyło się 8 i 9 listopada 1995 r. Wzięły w nim udział zainteresowane krajowe i regionalne instytucje naukowe, zarówno prywatne jak i publiczne, jak również zainteresowane europejskie organizacje pozarządowe. Drugie przesłuchanie odbyło się 24 marca 1997 r. i było przeznaczone dla zainteresowanych organizacji międzynarodowych i władz regionalnych.
8. W następstwie przesłuchań, na 4 sesji plenarnej w Strasburgu, w dniach 3-5 czerwca 1997 r., CLRAE przyjął projekt wstępny Europejskiej Konwencji Krajobrazowej w rezolucji 53 (1997). Projekt konwencji, który jest napisany w języku nie-prawniczym oraz, wymienione już, badania porównawcze europejskiego prawa krajobrazowego zostały przedstawione jako załączniki do uzasadnienia (CG (4) 6, Część II).
9. Podczas 4 sesji plenarnej, w wytycznej 31 (1997), CLRAE wnioskuje do Zgromadzenia Parlamentarnego Rady o przeanalizowanie wstępnego projektu Europejskiej Konwencji Krajobrazowej w rezolucji 53 (1997), zaopiniowanie, i jeśli to możliwe, wyrażenie swojego poparcia. Ten sam wniosek o wydanie opinii i poparcia został złożony do Komisji Regionów Unii Europejskiej.
10. Przed zaleceniem Komitetowi Ministrów przyjęcia Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, CLRAE postanowił, ponownie w Rezolucji 53 (1997), zasięgnąć opinii zainteresowanych ministerstw. Zlecono grupie roboczej przygotowanie konferencji konsultacyjnej dla przedstawicieli ministrów, najważniejszych organizacji

międzynarodowych i pozarządowych dysponujących wiedzą techniczną w zakresie krajobrazu.

11. Na zaproszenie włoskiego ministerstwa ds. Dziedzictwa Kulturowego i Zasobów Środowiska Naturalnego, ta istotna konferencja odbyła się we Florencji (Włochy) w dniach od 2 do 4 kwietnia 1998 roku.
12. Konferencja konsultacyjna CLRAE osiągnęła konstruktywny dialog z władzami krajowymi odpowiedzialnymi za kwestie krajobrazu w krajach członkowskich Rady Europy. W szczególności, dzięki otwartej, nieformalnej wymianie poglądów pomiędzy grupą redakcyjną i wspomagającymi ją ekspertami z jednej strony, a przedstawicielami ministerstw odpowiedzialnych za sprawy krajobrazu z drugiej strony, CLRAE było w stanie zrozumieć wymagania krajów w zakresie ustanowienia wspólnych zasad prawa międzynarodowego w sprawie ochrony, zarządzania i planowania ich krajobrazów.
13. Na podstawie bardzo zachęcających wyników florenckiej konferencji i pozytywnych opinii organów międzynarodowych na temat wstępnego projektu Konwencji oraz z uwzględnieniem propozycji przedstawionych podczas przesłuchań, grupa robocza opracowała ostateczny projekt Europejskiej Konwencji Krajobrazowej w formie projektu zalecenia, które zostało przedstawione CLRAE do przyjęcia na 5 sesji plenarnej (Strasburg, 26-28 maja 1998 r.).
14. Projekt zalecenia, przyjęty przez Kongres w dniu 27 maja 1998 r. (zalecenie 40 (1998), zwrócił się do Komitetu Ministrów Rady Europy z prośbą o rozpatrzenie projektu Europejskiej Konwencji Krajobrazowej w celu przyjęcia go jako Konwencji Rady Europy, w miarę możliwości w czasie kampanii dziedzictwa zwołanej przez szefów państw i rządów na drugim szczycie Rady Europy w październiku 1997 roku.
15. Zalecenie wezwało Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy do poparcia projektu Europejskiej Konwencji Krajobrazowej w celu jej przyjęcia przez Komitet Ministrów.

16. Na swoim 641 spotkaniu (15-18 września 1998 r.), Zastępcy Ministrów Rady Europy uznali Zalecenie 40 (1998) i zwrócili się do Komitetu z prośbą o przedstawienie działań Rady Europy w zakresie różnorodności biologicznej i krajobrazowej (CO-DBP) oraz do Komitetu Dziedzictwa Kulturowego (CC-PAT) o rozważenie, czy Konwencja Krajobrazowa Rady Europy może i powinna być sporządzona na podstawie projektu konwencji krajobrazowej CLRAE w zaleceniu 40 (1998).
17. CC-PAT i CO-DBP wydały swoje opinie w dniu 17 lutego i 19 kwietnia 1999.
18. Na tej podstawie, na 676 spotkaniu (1-2 lipca 1999 r.), Komitet Ministrów podjął decyzję o utworzeniu Komitetu rządowych ekspertów odpowiedzialnych za przygotowanie Europejskiej Konwencji Krajobrazowej na podstawie projektu opracowanego przez Kongres. Komitet Ministrów zalecił w szczególności, aby wybrany Komitet zwrócił uwagę na artykuły dotyczące organu nadzorującego wdrażanie Konwencji i określenie krajobrazów leżących w interesie Europy.
19. Komitet ekspertów spotkał się trzy razy (od września do listopada 1999 r. i w styczniu 2000 r.) i złożył nowy projekt konwencji do CC-PAT i CO-DBP w styczniu 2000 roku. Oba komitety wspólnie rozpatrzyły tekst w dniu 10 marca 2000 r. i postanowiły przedłożyć go Komitetowi Ministrów wraz ze sprawozdaniem z ich spotkania [T-LAND (2000) 4] w celu rozpatrzenia oraz ewentualnego przyjęcia i otwarcia do podpisu.
20. Na podstawie tekstów znajdujących się w wyżej wymienionym sprawozdaniu oraz opinii Zgromadzenia Parlamentarnego i Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych Europy w dniach 25 maja 2000 i 26 czerwca 2000 r., Sekretarz Generalny Rady Europy przedstawił projekt Konwencji Komitetowi Ministrów w celu przyjęcia. Komitet Ministrów przyjął tekst Konwencji w dniu 19 lipca 2000 r. i postanowił o otwarciu do podpisu w dniu 20 października 2000 roku.

II. Cele i struktura Konwencji

21. Społeczeństwo Europy pragnie, aby strategie i instrumenty mające wpływ na terytorium ich kraju uwzględniały ich życzenia, co do jakości otoczenia. Zdaniem opinii publicznej, jakość ta w pewnym stopniu wiąże się z uczuciami wzbudzonymi poprzez kontemplację krajobrazu. Zdaje sobie sprawę, że jakość i różnorodność wielu krajobrazów pogarsza się w wyniku wielu różnych czynników i że ma to niekorzystny wpływ na jakość ich życia codziennego.
22. Oficjalne działania wobec krajobrazu nie mogą być jedynym kierunkiem studiów lub działania zmonopolizowanego przez specjalistyczne jednostki naukowo-techniczne.
23. Krajobraz musi stać się problemem głównego nurtu politycznego, ponieważ odgrywa ważną rolę w dobrobycie Europejczyków, którzy nie mogą już tolerować zmian otoczenia spowodowanych rozwojem technicznym i gospodarczym, co do których nie mają nic do powiedzenia. Krajobraz jest ważny dla wszystkich i należy go traktować demokratycznie, szczególnie na poziomie lokalnym i regionalnym.
24. Jeśli ludzie pełnią aktywną rolę w procesie podejmowania decyzji dotyczących krajobrazu, są bardziej skłonni identyfikować się z obszarem i miejscowością, w których pracują i spędzają czas wolny. Gdyby mieli większy wpływ na otoczenie, mogliby wzmocnić lokalną i regionalną tożsamość i odrębność, a to przyniosłoby korzyści w zakresie spełnienia osobistego, społecznego i kulturowego. To z kolei może przyczynić się do promowania zrównoważonego rozwoju na danym obszarze, ponieważ jakość krajobrazu ma istotny wpływ na powodzenie inicjatyw gospodarczych i społecznych, zarówno publicznych jak i prywatnych.
25. Ogólnym celem Konwencji jest zachęcanie władz publicznych do przyjęcia strategii i środków na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym w celu ochrony, zarządzania i planowania krajobrazu w całej Europie, w celu utrzymania i poprawy jego jakości i doprowadzenia władz publicznych,

instytucjonalnych, lokalnych i regionalnych do uznania wartości i znaczenia krajobrazu oraz do wzięcia udziału w odpowiednich decyzjach publicznych.

26. Wyżej wymienione założenia i działania obejmują wszystkie formy krajobrazu na terenie danego kraju. Konwencja ma zastosowanie wobec wszystkich części Europy, w tym obszarów naturalnych, wiejskich, miejskich i podmiejskich. Nie ogranicza się do kulturowych, wytworzonych lub naturalnych elementów krajobrazu: dotyczy ona ich wszystkich oraz sposobów, w jaki się łączą.
27. Rozszerzenie zakresu oficjalnych działań podjętych przez władze lokalne na terytorium całego kraju nie oznacza, że te same środki i założenia muszą być stosowane do wszystkich krajobrazów. Środki i założenia powinny być dostosowane do poszczególnych rodzajów krajobrazu, które w zależności od ich specyficznych właściwości, będą wymagały różnych form zabiegów na poziomie lokalnym, od ścisłej konserwacji przyrody przez ochronę, zarządzanie i planowanie, do rzeczywistego stworzenia krajobrazu. Wspomniane zabiegi mogą umożliwić istotny rozwój społeczno-gospodarczy danego obszaru.
28. Konwencja wymaga przyszłościowej postawy ze strony wszystkich tych, których decyzje wpływają na ochronę, zarządzanie i planowanie krajobrazów. Ma to wpływ na wiele obszarów polityki publicznej, działania urzędowe lub osób prywatnych, na poziomie lokalnym i europejskim.
29. Oprócz ich znaczenia lokalnego, europejskie krajobrazy są wartością na różny sposób dla wszystkich Europejczyków. Są cenione poza regionem i poza granicami kraju. Ponadto, istnieją krajobrazy, które mają identyczne cechy po obu stronach granicy, a zatem wymagają działań transgranicznych w celu wdrożenia strategii działania. Wreszcie, krajobrazy ponoszą konsekwencje, zarówno pozytywne jak i negatywne, procesów, które są zapoczątkowane gdzie indziej, a których wpływ nie jest kontrolowany przez granice państwowe. Dlatego zainteresowanie krajobrazem na poziomie europejskim jest uzasadnione.

30. W całej swej różnorodności i jakości, wartości kulturowe i przyrodnicze związane z krajobrazem europejskim są częścią wspólnego dziedzictwa Europy, a więc kraje europejskie mają obowiązek opracować zbiorowe przepisy w zakresie ochrony, zarządzania i planowania tych wartości. Tylko konwencja międzynarodowa na poziomie Rady Europy może przyczynić się do osiągnięcia tego celu, aby zapewnić prawne nawiązanie do innych międzynarodowych inicjatyw działających w tej dziedzinie.
31. Liczne istniejące międzynarodowe instrumenty prawne w pewnym stopniu mają wpływ na krajobraz, bezpośrednio lub pośrednio. Jednak nie ma instrumentu międzynarodowego, który bezpośrednio, w szczególności i całościowo dotyczy krajobrazów i ich ochrony, mimo ich ogromnej wartości kulturowej i przyrodniczej oraz wielu zagrożeń. Konwencja ma na celu wypełnienie tej luki.
32. Konwencja międzynarodowa jest dynamicznym instrumentem prawnym, który ewoluuje wraz z przedmiotem jej przepisów. Jest międzynarodowym instrumentem prawnym dotyczącym wartości i interesów krajobrazowych, który powinien być w stanie nadążyć za zmianami tych wartości i interesów. Konwencja ma również tę zaletę, że jej zastosowanie jest nieograniczone i realizowane pod auspicjami organizacji międzynarodowych, w tym przypadku Rady Europy.
33. Europejska Konwencja Krajobrazowa, postrzegana jest jako uzupełnienie istniejących międzynarodowych instrumentów prawnych, takich jak:
- a. Konwencja UNESCO w sprawie Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego (Paryż, 16 listopada 1972 r.);
  - b. Konwencja Rady Europy o Ochronie Gatunków Dzikiej Fauny i Flory Europejskiej oraz ich siedlisk, (Bern, 19 września 1979 r.);
  - c. Konwencja Rady Europy o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego Europy, (Granada, 3 października 1985 r.);

d. Konwencja Rady Europy o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) (Valletta, 16 stycznia 1992 r.);

i inicjatyw międzynarodowych, takich jak Paneuropejska Strategia Różnorodności Biologicznej i Krajobrazowej (Sofia, 25 października 1995 r.). Europejska Konwencja Krajobrazowa powinna pozwolić na ustanowienie, w stosownych przypadkach, formalnych powiązań między mechanizmami Konwencji i innymi instrumentami i inicjatywami.

34. Europejska Konwencja Krajobrazowa pozostawia Stronom wybór środków do wykorzystania w zakresie wewnętrznych procedur prawnych w celu wypełnienia swoich zobowiązań. Ustalenia prawne, administracyjne, podatkowe i finansowe, podjęte w każdym kraju w celu realizacji postanowień Konwencji, powinny wpasować się w tradycję danego kraju. Uznaje się również, że w oparciu o zasadę podlegania, odpowiedzialność za działania dotyczące krajobrazu spoczywa na władzach publicznych, nie tylko na poziomie krajowym i międzynarodowym, ale także na poziomie lokalnym i regionalnym.
35. Europejska Konwencja Krajobrazowa, składa się z preambuły i czterech sekcji:
- a. Rozdział I, określający cele i zakres konwencji, oraz kluczowe definicje;
  - b. Rozdział II, określający środki, jakie należy podjąć na poziomie krajowym;
  - c. Rozdział III, określający podstawę do współpracy europejskiej, środki jakie należy podjąć na szczeblu międzynarodowym i rolę komitetów odpowiedzialnych za monitorowanie wdrażania Konwencji;
  - d. Rozdział IV, dotyczący procedury przyjęcia konwencji i kwestii powiązanych.

III. Komentarz do przepisów Konwencji

Preambuła

36. Preambuła przedstawia zagadnienia dotyczące Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, kładąc nacisk na następujące kwestie:

Konwencja stanowi część prac Rady Europy w sprawie naturalnego i kulturowego dziedzictwa, planowania przestrzennego, ochrony środowiska oraz samorządu terytorialnego. Troska o zrównoważony rozwój wyrażona podczas konferencji w Rio de Janeiro sprawia, że krajobraz jest istotnym czynnikiem równowagi między zachowaniem dziedzictwa naturalnego i kulturowego jako odbicia tożsamości europejskiej i jej różnorodności, a wykorzystaniem go jako źródła zasobów gospodarczych umożliwiających tworzenie miejsc pracy w ramach rozwoju zrównoważonej turystyki. Krajobraz stanowi ważny składnik środowiska i otoczenia ludzi we wszystkich miejscach: w miastach, na wsi, w obszarach codziennych i niezwykle pięknych. Społeczeństwo jest zatem zachęcane do aktywnego uczestnictwa w zarządzaniu i planowaniu krajobrazu, a także poczucia odpowiedzialności za zmiany mające miejsce w krajobrazie. Państwa członkowskie Rady Europy, chcąc promować ideały będące ich wspólnym dziedzictwem w ramach umów międzynarodowych, posiadają cenny atut w postaci krajobrazów, który musi być chroniony i zarządzany poprzez skuteczną współpracę międzynarodową w oparciu o instrument prawny poświęcony wyłącznie krajobrazowi.

Rozdział I - Postanowienia ogólne

Artykuł 1 – Definicje

37. Artykuł ten określa różne terminy stosowane w Konwencji w celu zapewnienia ich jednolitej interpretacji przez wszystkich, mających na względzie dobro europejskich krajobrazów.

38. "Krajobraz" oznacza strefę lub obszar postrzegany przez mieszkańców i odwiedzających, którego cechy wizualne i charakter są wynikiem działań czynników naturalnych i/lub kulturowych (czyli ludzkich). Definicja ta odzwierciedla ideę, że krajobrazy ewoluują w czasie w rezultacie działań sił natury i ludzi. Podkreśla również, że krajobraz tworzy całość, której elementy przyrodnicze i kulturowe są postrzegane łącznie, a nie oddzielnie.
39. "Polityka krajobrazowa" i "standardy jakości krajobrazu" odnoszą się do strategii, jaką państwa członkowskie muszą opracować w dwóch etapach:
- „Polityka krajobrazowa” jest odzwierciedleniem świadomości władz publicznych wobec potrzeby opracowania ramy oficjalnej polityki dotyczącej krajobrazu. Określa podstawowe priorytety, ogólne zasady i strategiczne wybory, na podstawie których są opracowane decyzje w sprawie ochrony, zarządzania i planowania krajobrazu;
  - "Standardy jakości krajobrazu", po zidentyfikowaniu i opisanie konkretnego krajobrazu, są szczegółowym określeniem cech, które mieszkańcy regionu chcieliby wyróżnić w ich otoczeniu.
40. W dalszej części artykuł 1 przedstawia definicje trzech terminów często używanych w konwencji: "ochrona", "zarządzanie" i "planowanie" krajobrazów – są założeniami działań wobec krajobrazu, które są traktowane w sposób dynamiczny i przyszłościowy.

"Ochrona krajobrazu" to działania zmierzające do zachowania obecnego charakteru i jakości krajobrazu, który jest wysoko ceniony ze względu na wyjątkową konfigurację naturalną i kulturową. Ochrona ta powinna być prowadzona w aktywny sposób i angażować środki w celu zachowania charakterystycznych cech krajobrazu.

"Zarządzanie krajobrazem" oznacza każde działanie podjęte zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju w celu ukierunkowania zmian wywołanych przez potrzeby

ekonomiczne, społeczne lub środowiskowe. Działania te mogą być związane z organizacją krajobrazu lub jego części. Zapewnią regularną pielęgnację krajobrazu, zharmonizowanie jego zmian i sposobu, w jaki spełnia potrzeby ekonomiczne i społeczne. Podejście do zarządzania musi być dynamiczne i zmierzać do poprawy jakości krajobrazu w oparciu o oczekiwania społeczeństwa.

"Planowanie krajobrazu" jest formalnym procesem analizowania, projektowania i konstruowania, w którym tworzone są nowe krajobrazy w celu spełnienia oczekiwań społeczeństwa. Polega na opracowaniu właściwych projektów planowania, szczególnie w obszarach najbardziej dotkniętych zmianami oraz zdegradowanych (np. przedmieścia, obszary podmiejskie i przemysłowe, obszary przybrzeżne). Celem takich projektów jest radykalne przekształcenie zniszczonych krajobrazów.

41. W każdej dziedzinie dotyczącej krajobrazu równowaga między tymi trzema rodzajami działalności będzie zależeć od charakteru obszaru i uzgodnionych celów. Niektóre obszary mogą wymagać ścisłej ochrony. Na drugim biegunie mogą znaleźć się obszary, gdzie krajobraz jest poważnie zniszczony i potrzebuje całkowitego przekształcenia. Większość krajobrazów potrzebuje połączenia tych trzech trybów działania, ale niektóre z nich potrzebują tylko pewnego stopnia interwencji.
42. W poszukiwaniu właściwej równowagi między ochroną, zarządzaniem i planowaniem krajobrazu, należy pamiętać, że celem nie jest zachowanie lub "zamrożenie" krajobrazu w konkretnym punkcie jego długiej ewolucji. Krajobrazy zawsze zmieniały się i będą się zmieniać, zarówno na skutek procesów naturalnych, jak ludzkich działań. W rzeczywistości, należy dążyć do zarządzania przyszłymi zmianami w sposób, który uznaje różnorodność i jakość odziedziczonych krajobrazów i zmierza do zachowania, a nawet zwiększenia, ich różnorodności i jakości nie pozwalając na niszczenie.

Artykuł 2 – Zakres

43. Artykuł ten stanowi, że Konwencja dotyczy całego terytorium Stron i obejmuje obszary naturalne, wiejskie, miejskie i podmiejskie. Obejmuje obszary lądowe i wodne oraz dotyczy zarówno wód śródlądowych (takich jak jeziora i wody słonawe), jak i obszarów morskich (wody przybrzeżne i na morzu terytorialnym).

44. Zastrzeżenie zawarte w Artykule 15 odnosi się do ustępstwa, zgodnie z którym niektóre kraje nie muszą automatycznie stosować ratyfikowanego traktatu międzynarodowego wobec niektórych obszarów, w szczególności zamorskich (patrz komentarz do art 15).

45. Oryginalną cechą Konwencji jest to, że odnosi się zarówno do zwyczajnych krajobrazów, jak również do odznaczających się wyjątkowym pięknem, ponieważ wszystkie mają decydujący wpływ na jakość życia społeczeństwa europejskiego.

Pełna ochrona jest uzasadniona z następujących powodów: każdy krajobraz tworzy miejsce życia ludności; krajobrazy miejskie i wiejskie są powiązane w złożony sposób; większość Europejczyków mieszka w miastach (dużych i małych), a jakość tych krajobrazów ma duży wpływ na ich życie; krajobrazy wiejskie zajmują ważne miejsce w świadomości europejskiej. Jest to również uzasadnione głębokimi zmianami zachodzącymi w krajobrazie europejskim, a w szczególności w krajobrazach podmiejskich.

Artykuł 3 – Cele

46. Artykuł ten określa cel konwencji, czyli ochronę, zarządzanie i planowanie krajobrazu europejskiego za pomocą środków krajowych i przy współpracy europejskiej pomiędzy Stronami.

47. Rozdział II (Artykuły 4 - 6) oraz Rozdział III (Artykuły 7 - 11) Konwencji przedstawiają odpowiednio środki krajowe oraz współpracę europejską.

Rozdział II - Środki krajowe

Artykuł 4 - Podział odpowiedzialności

48. Artykuł ten stanowi, że każda Strona powinna wdrażać postanowienia konwencji według swojego własnego podziału kompetencji, przy jednoczesnym uwzględnieniu zasady subsydiarności oraz Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego. Oznacza to, że w razie konieczności, władze lokalne i regionalne, a także grupy tych organów, mają zagwarantowane formalne zaangażowanie w proces wdrażania.

49. Jeśli władze lokalne i regionalne posiadają niezbędne kompetencje, ochrona, zarządzanie i planowanie krajobrazu będą bardziej skuteczne, o ile odpowiedzialność za ich wykonanie zostanie powierzona - w ramach zasad konstytucyjnych ustanowionych na szczeblu krajowym - organom władzy, które znajdują się najbliżej zainteresowanej społeczności. Każdy kraj powinien szczegółowo określić zadania i działania, za które każdy poziom - krajowy, regionalny lub lokalny - będzie odpowiedzialny oraz zasady koordynacji tych działań pomiędzy poziomami, w szczególności gdy dotyczy to instrumentów planowania urbanistycznego i regionalnego.

Artykuł 5 - Środki ogólne

50. Artykuł ten określa środki niezbędne do wdrożenia postanowień Konwencji dla każdej ze Stron. Obejmują one działania mające na celu:

- a) prawne uznanie krajobrazu za stanowiący istotny element otoczenia ludzkiego, a przy tym odzwierciedlający różnorodność ich wspólnego dziedzictwa kulturowego, ekologicznego i społeczno-ekonomicznego oraz jako fundamentu tożsamości lokalnej. Należy zauważyć, że już wiele państw europejskich uwzględnia krajobraz w swoich

konstytucjach lub ustawodawstwie dotyczącym środowiska, czy też dziedzictwa naturalnego lub kulturowego;

- b) ustanowienie i wdrożenie polityki krajobrazowej zmierzającej do ochrony, zarządzania i planowania krajobrazów zgodnie z postanowieniami Konwencji, poprzez przyjęcie środków szczególnych przewidzianych w Artykule 6;
- c) ustanowienie procedur uczestnictwa ogółu społeczeństwa, władz lokalnych i regionalnych oraz innych osób zainteresowanych w kształtowaniu i realizacji tych polityk. Krajobraz jest kwestią, która dotyczy całego społeczeństwa i troska o niego wymaga współpracy między szerokim zakresem poszczególnych jednostek i organizacji;
- d) systematyczne uwzględnianie krajobrazu w krajowych politykach urbanistycznych i przestrzennych, a także w polityce kulturalnej, środowiskowej, rolniczej, społecznej i ekonomicznej oraz we wszystkich innych sektorach, mogących mieć bezpośredni lub pośredni wpływ na krajobraz (np. transport). Celem tego przepisu jest aby krajobraz nie stał się kwestią, którą należy traktować jako dziedzinę specjalistyczną spraw publicznych. Na krajobraz można oddziaływać w dobry i zły sposób, poprzez działania w różnych sektorach. Stąd potrzeba, aby rządy uwzględniły cele związane z krajobrazem we wszystkich właściwych sektorach życia publicznego.

Artykuł 6 - Środki szczególne

51. Artykuł ten dotyczy środków szczególnych, które powinny być zastosowane przez każdą Stronę na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym.

Ustęp A - Podnoszenie świadomości

52. Niniejszy ustęp dotyczy kluczowej kwestii świadomości społecznej. Każdy obywatel ma swój udział w krajobrazie i jest za niego odpowiedzialny, a dobro krajobrazów jest ściśle związane z poziomem świadomości społecznej. W tym kontekście powinny być

organizowane kampanie informacyjne i edukacyjne dla społeczeństwa, wybranych przedstawicieli i stowarzyszeń, dotyczące wartości obecnych i przyszłych krajobrazów.

Ustęp B - Szkolenie i kształcenie

52. Ochrona, zarządzanie i planowanie krajobrazu może być złożonym zagadnieniem angażującym wiele różnych publicznych i prywatnych agencji i wymagającym interdyscyplinarnej pracy szeregu zawodów i profesji. Strony są zatem proszone o:

- a) zapewnienie wysokiej jakości kształcenia specjalistycznego w zakresie oceny i działań dotyczących krajobrazu;
- b) wspieranie interdyscyplinarnych programów szkoleniowych w zakresie zagadnień związanych z krajobrazem dla wybranych członków i personelu technicznego władz lokalnych, regionalnych i krajowych oraz innych istotnych organów sektora publicznego i prywatnego. Celem jest poprawa wiedzy technicznej organów odpowiedzialnych za krajobraz. Przykładem takich organów są organizacje zawodowe związane z planowaniem regionalnym, zarządzaniem środowiskiem lub dziedzictwem kulturowym, rolniczym użytkowaniem gruntów, turystyką, przemysłem, pracami budowlanymi lub infrastrukturą;
- c) opracowanie programu zajęć szkolnych i uniwersyteckich odnoszących się we właściwych dziedzinach przedmiotowych do zagadnień związanych z krajobrazem oraz ochroną, zarządzaniem i planowaniem krajobrazu tak, aby młodzi ludzie zapoznali się z kwestiami dotyczącymi środowiska, w którym żyją.

Ustęp C - Identyfikacja i ocena

54. Przedstawia prace niezbędne do identyfikacji i oceny krajobrazów w celu określenia odpowiedniej podstawy dla długoterminowych działań mających na celu ich ochronę i poprawę. Działania takie muszą być oparte na szczegółowej wiedzy na temat specyfiki

- każdego krajobrazu, procesów ewolucyjnych, które go dotyczą oraz wartości, jakie społeczeństwo do niego przywiązuje. Ocena nie musi obejmować dokładnej skali wartości.
55. Podpunkt C 1 a wymaga, aby Strony prowadziły badania w celu identyfikacji krajobrazów i analizy ich cech charakterystycznych oraz sił przyczyniających się do ich transformacji. Niektóre kraje już przeprowadziły ogólnonarodowe badania krajobrazu. Praca ta wykazała różnorodność krajobrazu w różnych obszarach, każdy z własną mieszanką elementów naturalnych i kulturowych. Systemy informacji geograficznej i nowoczesne techniki skomputeryzowanego mapowania, także na poziomie miejskim, są wykorzystywane, aby przedstawić cechy charakterystyczne krajobrazu takie jak mapa plastyczna, model osadniczy, plan zagospodarowania przestrzennego, działalność gospodarcza, tereny mieszkalne, obecność lub brak cech takich jak żywopłoty i tarasy, ważne siedliska przyrodnicze i dziedzictwo historycznej działalności człowieka.
56. Ważne jest, aby tego typu profesjonalna praca w terenie uwzględniała lokalną społeczność, opinię publiczną i inne zainteresowane strony przy wykorzystaniu ankiet i spotkań informacyjnych.
57. Podpunkt C 1 b wymaga, aby Strony oceniły jakość zidentyfikowanych krajobrazów biorąc pod uwagę poszczególne wartości przypisane im przez ogół społeczeństwa i zainteresowane strony, takie jak właściciele i użytkownicy gruntów lub zarządzający gruntami. Zamierzeniem tej oceny jest uznanie, które cechy krajobrazu danego obszaru są tak cenne, że powinny być chronione; które wymagają zarządzania w celu utrzymania jakości krajobrazu, a które cechy lub obszary należy uznać za wymagające poprawy. Proces ten musi uwzględniać opinię i interesy osób związanych z polityką sektorową, a w tym przypadku opinie mogą okazać się bardzo subiektywne i różne. Bardzo możliwe, że warto przeprowadzić ocenę zgodnie z obiektywnymi kryteriami, następnie porównując wyniki z poszczególnymi ocenami krajobrazu przygotowanymi przez osoby zainteresowane i inne grupy interesu. W razie potrzeby, porównanie może być przeprowadzone poprzez badanie opinii publicznej, z zapewnieniem prawa wyrażenia swoich opinii przez zainteresowane strony. Udział społeczeństwa w tego typu procedurze

może być poparty informacją społeczną, konsultacjami ze wszystkimi organami przedstawicielskimi, wraz z wykorzystaniem mediów i przeprowadzeniem kampanii edukacyjnych na wszystkich poziomach.

57. Podpunkt C 2 odnosi się do korzyści płynących z międzynarodowej wymiany doświadczeń i pomysłów przedstawionych w kolejnych artykułach. Nie ma powszechnie uznanej metody badań, identyfikacji i oceny krajobrazu, ale obecny stan wiedzy jest znaczny i powinien być wykorzystany. Współpraca międzynarodowa zachęci kraje do podjęcia działań, zebrania wiedzy i doświadczeń dotyczących krajobrazów, walorów krajobrazowych oraz bieżących problemów i polityki krajobrazowej, a także identyfikacji krajobrazów lub problemów, które wymagają międzynarodowej uwagi.

Ustęp D - Standardy jakości krajobrazów

59. Niniejszy ustęp wymaga, aby strony określiły standardy w zakresie jakości krajobrazów, które zostały przez nie zidentyfikowane i ocenione, a równocześnie przeprowadziły społeczne konsultacje. Zanim zostaną podjęte jakiegokolwiek środki w celu ochrony, zarządzania i planowania krajobrazu, konieczne jest wyjaśnienie społeczeństwu, jakie standardy są realizowane. Powinny one zostać określone, wyjaśnione i ogłoszone przez właściwy organ po konsultacjach społecznych i z uwzględnieniem wszystkich istotnych interesów. Standardy mogą zostać określone w bardziej ogólnych ramach polityki krajobrazowej prowadzonej przez organy terytorialne lub centralne. Decyzja ustalająca standardy powinna jasno określać specyfikę i cechy danego krajobrazu, ogólne kierunki polityki dla danego krajobrazu oraz poszczególne elementy krajobrazu, które będą chronione, zagospodarowane i zaplanowane. Decyzja powinna też określać, w jaki sposób standardy mają zostać osiągnięte.
60. Musi istnieć wyraźny związek między standardami, wynikami identyfikacji i analiz oraz środkami uznanymi za konieczne dla osiągnięcia standardów.

Ustęp E – Wdrożenie

61. Niniejszy ustęp zachęca Strony do wprowadzenia konkretnych instrumentów prawnych, administracyjnych, podatkowych lub finansowych w celu ochrony, zarządzania i planowania krajobrazów, z uwzględnieniem uzgodnionej polityki krajobrazowej. Dostępne instrumenty mogą być bardzo zróżnicowane. Obejmują one plany krajobrazu, projekty krajobrazu, przydzielenie specjalnego statusu dla niektórych rodzajów krajobrazu, co jest wymogiem mającym wpływ na badania, pozwolenie na działalność i zagospodarowanie terenu, co pozwala rozważyć wpływ na krajobraz, nagłe środki w celu ochrony zagrożonego krajobrazu, i tym podobne. Każde państwo powinno rozwijać i wprowadzać szereg instrumentów, które odpowiadają potrzebom krajobrazów i są zgodne z jego systemem prawnym. Właściwe Komitety Ekspertów, o których mowa w artykule 10 niniejszej Konwencji mogą wydawać zalecenia w celu ułatwienia realizacji postanowień Konwencji.

Rozdział III -- Współpraca europejska

Artykuł 7 - ~ Międzynarodowe polityki i programy

62. Konwencja powinna umożliwić organizacjom i programom międzynarodowym skupienie większej uwagi na krajobrazie. W tym celu Strony najbardziej świadome problemu krajobrazowego powinny odgrywać aktywną rolę w koordynowaniu ich pomysłów i propozycji z właściwym Komitetem Ekspertów, o których mowa w artykule Dziennika Urzędowego Konwencji. Ponadto, Rada Europy powinna angażować się w określoną współpracę dotyczącą krajobrazu z innymi rządowymi organizacjami międzynarodowymi, w szczególności UNESCO, Unią Europejską i IUCN, a także z innymi organizacjami pozarządowymi.

Artykuł 8 - Wzajemna pomoc i wymiana informacji

63. W celu wsparcia realizacji i podniesienia skuteczności Konwencji, Strony zobowiązują się do współpracy na trzy sposoby:
- do udzielenia sobie pomocy technicznej i naukowej poprzez wymianę doświadczeń i wyników wspólnych projektów badawczych w kwestiach środowiskowych;
  - wymiany specjalistów krajobrazowych, w szczególności w celach szkoleniowych i informacyjnych;
  - wymiany informacji na temat wszystkich zagadnień objętych zapisami Konwencji.
64. W ostatnich latach obserwuje się rosnące polityczne, zawodowe i akademickie zainteresowanie tematem krajobrazów, a tym samym rozwój coraz liczniejszych doświadczeń i kompetencji, na których mogą oprzeć się państwa członkowskie, władze lokalne, regionalne i inne dążące do realizacji postanowień konwencji. Jednocześnie, rozwój komunikacji elektronicznej oraz Internetu dostarczyły zdecydowanie lepszych narzędzi do wymiany pomysłów, a nawet technicznego badania krajobrazów. Te zmiany tworzą szerszą podstawę do wymiany poglądów i wzajemnego wsparcia, niż było to możliwe nawet dziesięć lat temu, dzięki czemu jednostki lokalne w całej Europie mogą się zaangażować tworząc prawdziwą "demokrację krajobrazową".

Artykuł 9 - Krajobrazy transgraniczne

65. Artykuł ten zobowiązuje strony do stworzenia programów transgranicznych w celu identyfikacji, oceny, ochrony, zarządzania i planowania krajobrazów wykraczających poza granice. Strony powinny, na ile jest to możliwe, polegać na władzach lokalnych i regionalnych, zgodnie z zasadą subsydiarności, określoną przez Europejską Kartę Samorządu Terytorialnego, oraz wykorzystać narzędzia wdrażania propagowane w Europejskiej Konwencji Ramowej o współpracy transgranicznej między wspólnotami

władzami terytorialnymi w Europie z dnia 21 maja 1980 r. oraz dodatkowych protokołach.

Artykuł 10 - Monitorowanie wdrażania Konwencji

66. Wydaje się, że łatwiej byłoby osiągnąć cele Konwencji, jeśli przedstawiciele Stron mieliby możliwość regularnych spotkań w celu wypracowania wspólnych skoordynowanych programów i kontroli wdrażania postanowień konwencji.
67. W związku z tym uzgodniono, że Rada Europy zapewnia ramę ideową, ponieważ już posiada właściwe komisje, w którym wszystkie państwa będące stronami konwencji mogą być reprezentowane.
68. Biorąc pod uwagę wielość aspektów działalności związanej z krajobrazami, monitorowanie wdrażania postanowień Konwencji mogłoby być powierzone Komisji w zakresie działalności Rady Europy na polu różnorodności biologicznej i krajobrazowej (CO-DBP) i Komitetowi ds. Dziedzictwa Kulturowego (CC-PAT), które działają w ramach Rady Europy, w zakresie objętym Konwencją i mają bezpośredni dostęp do Komitetu Ministrów. W celu realizacji tego zadania komitety mogłyby odbywać wspólne spotkania tak, aby Konwencja odniosła korzyści wynikające z odpowiedniego forum do dyskusji. Zgromadzenie Parlamentarne i Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy (CLRAE) będzie uczestniczył w pracach wymienionych komitetów w odniesieniu do Konwencji.
69. Biorąc pod uwagę zwiększenie obowiązków władz lokalnych i regionalnych w zakresie ochrony, zarządzania i planowania krajobrazu, Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych Europy (CLRAE), organ reprezentujący te władze w Radzie Europy, może przekazywać opinie Komitetu Ministrów na temat sprawozdań sporządzonych przez komisje Rady Europy odpowiedzialne za nadzór nad wdrażaniem konwencji, w oparciu o Artykuł 2 ustęp 2 rezolucji ustawowej (2000) 1.

70. Podobnie wzywa się CLRAE do aktywnego udziału w dalszych działaniach i do wydania opinii w sprawie kryteriów przyznania Nagrody Krajobrazowej Rady Europy opisanej poniżej.

Artykuł 11 ~ Nagroda Krajobrazowa Rady Europy

71. Niniejszy artykuł stanowi, że Komitet Ministrów, na wniosek właściwego Komitetu Ekspertów, o którym mowa w artykule 10 Konwencji, a także biorąc pod uwagę opinię Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych Europy, może powołać stworzenie Nagrody Krajobrazowej Rady Europy, dla władz lokalnych lub regionalnych, grupy tych władz (w obrębie jednego kraju lub transgranicznych) lub organizacji pozarządowych, które wprowadziły politykę lub środki ochrony, zarządzania lub planowania krajobrazu, które mają trwałą wartość i mogą służyć jako przykład dla innych instytucji w Europie.

72. Nagroda ma być bodźcem dla procesu zachęcania i uznawania jakości gospodarowania krajobrazami, który mógłby być wdrożony w krajach Europy. Nagroda Krajobrazowa Rady Europy mogłaby "ukoronować" działania na poziomie krajowym, obejmujące udział w konkursach krajowych i możliwe wsparcie finansowe dla lokalnych i regionalnych władz.

73. Zgodnie z ustępem 1 władze lokalne i regionalne, ich stowarzyszenia lub organizacje pozarządowe i osoby prywatne mogą ubiegać się o przyznanie nagrody za pośrednictwem swojego państwa członkowskiego. Pozwoli to Stronom ocenić wnioski, o ile to możliwe w ogólnonarodowym konkursie z przyznaniem nagród krajowych, oraz przedstawić krajowego zwycięzcę lub małą liczbę kandydatów właściwej komisji ekspertów w celu rozważenia przyznania nagrody.

74. Zgodnie z ustępem 2 i 3 właściwy Komitet Ekspertów ustala i publikuje kryteria przyznawania nagrody oraz przyjmuje propozycje państw członkowskich. Nagroda przyznawana jest przez Komitet Ministrów Rady Europy.

75. Ustęp 4 stanowi, że jednostki, którym zostanie przyznana nagroda będą zachęczone do ochrony, zarządzania i planowania krajobrazu w sposób trwały.

Rozdział IV - Postanowienia końcowe

71. Z pewnymi wyjątkami, postanowienia końcowe są oparte na "modelu postanowień końcowych dla konwencji i porozumień zawartych w ramach Rady Europy", które zostały zatwierdzone przez Komitet Ministrów Rady Europy na 315 spotkaniu deputowanych w lutym 1980 roku. Tak więc większość z tych artykułów nie wymaga żadnych szczególnych wyjaśnień, z wyjątkiem następujących kwestii, które zasługują na komentarz.

Artykuł 12 - Stosunek do innych instrumentów

77. Brzmienie tego artykułu jest oparte na regulacji wzorcowej stosowanej w innych międzynarodowych konwencjach w celu radzenia sobie z problemem łączenia konwencji o podobnej tematyce.
78. Niniejsza konwencja różni się formalnie i merytorycznie od Konwencji UNESCO w sprawie Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego z dnia 16 listopada 1972 r. Te dwie konwencje mają różne cele, podobnie jak organizacje, pod których auspicjami zostały sporządzone. Jedna ma charakter regionalny, druga ogólnoświatowy. Konwencja Rady Europy może być uznana za uzupełnienie konwencji UNESCO. Jeśli chodzi o jej zakres, Konwencja Rady Europy obejmuje wszystkie krajobrazy, także te, które nie mają wyjątkowej globalnej wartości, ale nie dotyczy zabytków historycznych, w przeciwieństwie do Konwencji UNESCO. Podobnie też, jej głównym celem nie jest sporządzenie wykazu aktywów o wyjątkowej uniwersalnej wartości, ale do wprowadzenia środków ochrony, zarządzania i planowania wszystkich krajobrazów, w oparciu o określone zasady. W ten sposób każda z konwencji ma swoje charakterystyczne cechy. W celu koordynacji działań w ramach tych dwóch konwencji, należy rozważyć możliwość współpracy naukowej między Komitetem Światowego

Dziedzictwa UNESCO i Komitetami Ekspertów, zgodnie z Artykułem 10 Europejskiej Konwencji Krajobrazowej i Artykułem 13.7 Konwencji UNESCO z dnia 16 listopada 1972 r., oraz zgodnie z zapisem Artykułu 7 niniejszej Konwencji.

79. Celem Artykułu 12 Europejskiej Konwencji Krajobrazowej jest uniknięcie trudności związanych z naruszeniem innych międzynarodowych instrumentów prawnych określając, że postanowienia konwencji nie wykluczają stosowania surowszych przepisów innych instrumentów odnoszących się do krajobrazu w sposób bardziej korzystny.

Artykuł 13 - Podpisanie, ratyfikacja i wejście w życie

80. Konwencja wejdzie w życie trzy miesiące po ratyfikowaniu jej przez dziesięć państw członkowskich Rady Europy.

Artykuł 15 - Zasięg terytorialny

81. Przepis ten dotyczy jedynie obszarów o specjalnym statusie, takich jak terytoria zamorskie, Grenlandia, Wyspy Owcze w przypadku Danii, lub Gibraltar, Wyspy Man, Jersey i Guernsey w przypadku Wielkiej Brytanii.
82. Jest oczywiste jednak, że byłoby to sprzeczne z przedmiotem i celem niniejszej konwencji, gdyby którakolwiek ze Stron wyłączyła część swojego terytorium z głównego zakresu Konwencji i nie ma potrzeby, aby ta kwestia była wyraźnie poruszana w postanowieniach Konwencji.

Artykuł 17 – Poprawki

83. Zmiany mogą zmodyfikować lub poprawić postanowienia Konwencji. Komitety wymienione w Artykule 10 Konwencji mogą przygotować poprawki i brać pod uwagę sugestie wniesione przez Strony. Ich przyjęcie przez Komitet Ministrów wymaga uzyskania większości trzech czwartych głosów, po czym Strony muszą wyrazić zgodę

na ich wprowadzenie. Zmiany wejdą w życie trzy miesiące po przyjęciu ich przez trzech członków Strony Rady Europy.

Uwaga

(1) Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy i Dziedzictwa Kulturowego, Komitet Unii Europejskiej ds. Regionów, Komitet Dziedzictwa Światowego UNESCO, Światowa Komisja ds. Obszarów Chronionych i Komisja Prawa Ochrony Środowiska Światowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN) przedstawiły oficjalne opinie na konferencji we Florencji. Liczne organizacje pozarządowe mające kwalifikacje techniczne w dziedzinie zarządzania krajobrazem również wydały pozytywne opinie w sprawie wstępnego projektu konwencji na konferencji.